

«Παγκοσμιοποίηση»: ξένη λέξη, αποξενωμένη ζωή (Σωτήρης Γουνελάς, συγγραφέας)

Categories : [ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ](#)

Date : Αυγούστου 28, 2019

«Ο καταναλωτισμός είναι αυτό που θεωρώ καινούργιο φασισμό. Τώρα που μπορώ να κάνω μια σύγκριση, καταλαβαίνω κάτι που θα σοκάρει τους πολλούς και που θα σόκαρε και μένα, μόλις πριν από δέκα χρόνια: ότι η φτώχεια δεν είναι το χειρότερο κακό, ούτε η εκμετάλλευση. Δηλαδή, το μεγάλο κακό του ανθρώπου δεν είναι ούτε η φτώχεια ούτε η εκμετάλλευση, αλλά ή απώλεια της ανθρώπινης ατομικότητας κάτω από το κράτος του καταναλωτισμού»

Πιέρ Πάολο Παζολίνι.

Αν και φοβάμαι πώς ένα τέτοιο κείμενο θα πέσει στο κενό, θεώρησα χρέος μου να το γράψω: γιατί ως τώρα οι περισσότεροι από όσους ασχολήθηκαν με το θέμα είναι κατά κάποιον τρόπο εμπλεκόμενοι: πολιτικοί, δημοσιογράφοι, οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, τεχνοκράτες κ. α. Δεν είδα να το πλησιάζει κανείς πιο συνολικά, αντλώντας από την περιοχή της Ποίησης, της Φιλοσοφίας, της Θεολογίας ή ευρύτερα της Κριτικής Σκέψης (σε συνάντηση με την Πίστη). Ας βουτήξουμε, λοιπόν, στα βαθιά νερά αρχίζοντας μ' έναν ποιητή που στα Δοκίμιά του έγραφε, εδώ και πολλά χρόνια:

«Ο κίνδυνος θανάτου σήμερα μας απειλεί από παντού, ως άρνηση της «ανθρωπιάς» του Ανθρώπου, ως αντικειμενοποίηση του προσώπου. Η αμερικανική χρησιμοθηρική αντίληψη από τη μια, η «σοβιετική» από την άλλη, ως σύστημα ισοπεδωτικό, με ανάλογη άρνηση του ανθρώπινου προσώπου - στο βάθος οι δύο αυτές φαινομενικά αντίθετες είναι μία, συνάντηση επάνω στην ίδια απ-ανθρωπιά, σαν ένας κίνδυνος δικέφαλος - τείνουν ν' απογυμνώσουν το «θείον πλάσμα» από το νόημά του, να το μετατρέψουν σε απρόσωπη μάζα, σε μια «Συνοδεία των απροσώπων» (Καρέλλη) ή σε «Νεκρή θάλασσα» (Σεφέρης). Δεν υπάρχει υπόστρωμα «ανθρωπισμού» (Γ. Θέμελη, Ένας μονόλογος για την Ποίηση, 1975 σ σ. 21 - 22).

Διαβάζοντας αυτό το απόσπασμα και σκεφτόμενοι ότι γράφτηκε το '75 καταλαβαίνουμε - αν μάλιστα λάβουμε υπ' όψη μας τις εξελίξεις του τελευταίου καιρού - ότι αυτό που ο Γ. Θέμελης το βλέπει «καθ' οδόν», την «απρόσωπη μάζα» δηλαδή, έχει από καιρό πραγματοποιηθεί σε Ανατολή και Δύση για ποικίλους λόγους, με πρώτους και καλύτερους αυτούς που αναφέρει ο ποιητής, για την «απογύμνωση» του ανθρώπου ως θείου δημιουργήματος από το νόημά του και από τη σχέση του με τον Δημιουργό.

Ο Γ. Θέμελης στο απόσπασμα που προανέφερα μιλάει για τις «δύο φαινομενικά αντίθετες θεωρήσεις» και εννοεί βεβαίως την αμερικανική «**χρησιμοθηρική**» από την μια και την «σοβιετική» από την άλλη. Δεν είναι δύσκολο, υποθέτω, να καταλάβουμε ότι συνακόλουθα έχουμε να κάνουμε με τα δύο συγκρουόμενα οικονομικά συστήματα: την κεφαλαιοκρατία και τον κομμουνισμό («υπαρκτό σοσιαλισμό»). Όμως ο Θέμελης είναι από τους λίγους που είδαν εγκαίρως ότι οι θεωρήσεις είναι «αντίθετες φαινομενικά» και πως **συναντιούνται «στην ίδια απανθρωπιά»**. Ο λόγος για τον οποίο τα δύο γίνονται ένα, είναι πρώτα - πρώτα η αλληλουχία: μέσα από το κεφαλαιοκρατικό σύστημα επήγασε το άλλο, αυτό που ζήτησε να περάσουν οι πρώτες ύλες σε άλλα χέρια, να υπάρξει δικαιότερη διαχείριση των αγαθών, να αντικατασταθεί η παρακμασμένη αστική τάξη από τους προλετάριους.

Όσο και αν τα πράγματα σε θεωρητικό επίπεδο δεν τέλειωσαν -θέλω να πω μ' αυτό ότι οι μαρξιστικές αναλύσεις ισχύουν ακόμη και πολλά μπορεί να βρει κανείς διαβάζοντας τα κείμενα των Μάρξ -Ένγκελς και άλλων σημαντικών μαρξιστών- το ζήτημα είναι ένα και αποδείχτηκε στην πράξη: το τέρας της Οικονομίας δεν δαμάζεται με τον τρόπο του Μαρξ για τον απλούστατο λόγο ότι η «πάλη των τάξεων» δεν είναι η κινητήρια δύναμη της ιστορίας, και το ότι δεν δαμάζεται το τέρας της Οικονομίας με ανθρωποκεντρικές μεθόδους και θεωρίες το δείχνει η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και η εδραίωση της Κεφαλαιοκρατίας κατά τρόπο χειρότερο από πρώτα. Σ' αυτή την εδραίωση στηρίζεται η «**παγκοσμιοποίηση**»• ή μάλλον η «παγκοσμιοποίηση» είναι απόρροια της ανυπαρξίας «αντιπάλου» και της εγγενούς επεκτατικής διάθεσης της κεφαλαιοκρατικής μηχανής (προσωπικής και απρόσωπης).

Από τότε ο κόσμος αφέθηκε στον «ύπνο» και του «θάνατο» που συνδυάστηκαν τέλεια με την εξάπλωση της Τεχνικής, τις ανέσεις, την απολησμοσύνη μέσα σε άφθονη δραστηριότητα -ακτιβισμός κάθε λογής- εγκαθιστώντας ένα είδος **απώθησης όλων των μεγάλων και σπουδαίων καταστάσεων του πνεύματος και της ψυχής, όλων αυτών με τα οποία διασταυρώθηκαν οι προηγούμενοι πολιτισμοί κι έδωσαν απαντήσεις. Η απώθηση αυτή φτάνει να αποκοιμίζει την έγνοια της ψυχής, οπότε ο άνθρωπος περνάει τη ζωή του ανυποψίαστος για τον ίδιο του τον εαυτό, για τον διπλανό του, για τη ζωή και το θάνατο, για την αγάπη και τη θυσία, για το νόημα της πορείας του ανθρώπου πάνω στη γη, για τη θέση του ανθρώπου μέσα στο σύμπαν.**

Δεν είναι ούτε ένας ούτε δύο οι ποιητές και οι διανοητές που στα χρόνια μας -αλλά και παλιότερα- κατήγγειλαν την εξέλιξη του Νεότερου πολιτισμού χωρίς την οποία, ούτε την «παγκοσμιοποίηση» μπορούμε να καταλάβουμε, ούτε όσα συμβαίνουν γύρω μας. Το δράμα βρίσκεται στο ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν ακούστηκαν, δεν ακούστηκε

η κραυγή των ποιητών που μίλησαν για το «άδειασμα» του ανθρώπου, για την νέκρωση της ζωής που απλώνεται παντού, για την ισοπέδωση των πάντων από αυτό που θα αποκαλέσω *απατηλή αίσθηση της ζωής* και μέσα στο οποίο χορεύουν και κυριαρχούν η πολιτική, η οικονομία, η δημοσιογραφία υπό τον άτεγκτο κλοιό της Τεχνολογίας και δη της ηλεκτρονικής.

Είναι εξαιρετικά επίκαιρο ένα γράμμα του Yeats, γραμμένο τον Απρίλη του 1936, που ο Σεφέρης περιλαμβάνει στις Σημειώσεις του βιβλίου με τον τίτλο *Αντιγραφές* και όπου μεταφράζει ανάμεσα στα άλλα και το ποίημα του Yeats 'Η Δευτέρα Παρουσία'. Γράφει λοιπόν στο γράμμα (απόσπασμα):

«...η φρίκη εμπρός στην ωμότητα των κυβερνήσεων μεγαλώνει...ο κομμουνιστής, ο φασίστας, ο εθνικιστής, ο κληρικόφρονας, ο αντικληρικόφρονας είναι όλοι υπεύθυνοι κατά τον αριθμό των θυμάτων τους. Δεν έμεινα σιωπηλός, χρησιμοποίησα το μοναδικό μέσο έκφρασης που διαθέτω - τον στίχο. Αν έχετε πρόχειρα τα ποιήματά μου κοιτάχτε ένα ποίημα που λέγεται: «Η Δευτέρα Παρουσία». Γράφτηκε εδώ και δεκαέξι ή δεκαεφτά χρόνια και προείπε αυτά που γίνονται. Από τότες έγραψα ξανά και ξανά για το ίδιο πράγμα. Αυτό θα φανεί λίγο σ' έναν πρακτικό άνθρωπο, σαν εσάς, γιατί τα όπλα ενός ποιητή χρειάζονται πενήντα χρόνια για να επηρεάσουν μιάν υπόθεση... Συγχωρήστε με, αγαπητοί μου, και μη με διώξετε από τη στοργή σας. Δεν είμαι αναίσθητος, κάθε νεύρο μου τρέμει από το φόβο μ' αυτά που γίνονται στην Ευρώπη, «η τελετή της αθωότητας πνίγεται». Πάντα δικός σας».

Η αγωνία του Yeats, για τα τότε συμβαίνοντα στην Ευρώπη έρχεται να εκβάλει σ' αυτά που συμβαίνουν σήμερα με την «νέα τάξη πραγμάτων» και τον Αμερικανισμό, του οποίου τον «πραγματισμό» ύμνησε κι ένας ποιητής, ο Walt Whitman. Παράδειγμα:

Δέχομαι την πραγματικότητα και δεν τολμάω

Να τη συζητήσω,

Διδάσκοντας τον Ματεριαλισμό απ' άκρη σ' άκρη.

Δόξα στις θετικές επιστήμες! Ζήτω των αποδείξεων

η ακρίβεια!

.....

Έρχομαι εγκωμιαστής και εφαρμοστής

Παίρνω σωστές διαστάσεις Ιεχωβά

.....

Αγοράζω εικόνες του Όσιρη, Ίσιδα, Μπέλους

Βράχμα και Βούδα

.....

Δέχομαι πως εζήσανε και εσυμπληρώσαν το

έργο του καιρού τους

.....

Υψώνω πιο ψηλές αξιώσεις για τ' εκείόν εκεί που

μ' ανασκουμπωμένα τα μανίκια δουλεύει το σφυρί

και το γλυφάνι

.....

Και το υπερφυσικό είναι πράγμα δίχως σημασία,

ο ίδιος εγώ ακαρτερώ για νάρθει η μέρα που

θε να γίνω κάποιο υπέρτατο όν

Φύλλα Χλόης

(απόδ. Ν. Προεστόπουλου στο βιβλίο του Γ. Θέμελη που προανέφερα)

Οι αναγνώστες θα αδημονούν. Επί τέλους θα μιλήσει για την «παγκοσμιοποίηση», θα λένε. Προτού περάσω κάπως πιο άμεσα σ' αυτήν, εν είδει γέφυρας, έστω πεζής, θα παραθέσω ένα μικρό απόσπασμα του διευθυντή της *Monde diplomatique* Ignatio Ramonet, όπως είχε μεταφραστεί στην ελληνική έκδοση του αφιερώματος «Οικονομία, η εποχή της παγκοσμιοποίησης» (Φεβρ. του '93):

«Η ταχύτητα κατήργησε ένα σωρό δραστηριότητες, και ιδιαίτερα όσες είχαν να κάνουν με τις μεταφορές και την επικοινωνία. Η εν ριπή οφθαλμού αμεσότητα, η

πανταχού όραση και παρουσία, αρετές μέχρι τώρα του Θεού, ανήκουν πλέον στον άνθρωπο, ο οποίος συνειδητοποιεί πόσο δραματικά έχει συρρικνωθεί ο κόσμος του. Σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας, ποτέ άλλοτε οι ιδιαίτερες πρακτικές ενός πολιτισμού δεν επιβλήθηκαν τόσο γρήγορα ως παγκόσμιο μοντέλο. Και μάλιστα μοντέλο με πολιτικό και ταυτόχρονα οικονομικό χαρακτήρα».

Ο Ramonet κάνει έναν συσχετισμό που δεν είναι καθόλου αστήριχτος. Συσχετίζει τις «αρετές» του Θεού, καθώς λέει, με τις «αρετές» που αποχτάει ο άνθρωπος δια της Τεχνολογίας, και μάλιστα της δορυφορικής τηλεπικοινωνίας χωρίς την οποία ολόκληρο το δίκτυο των Μ.Μ.Ε. τινάζεται στον αέρα, ειδικά ως προς το σκέλος «παγκοσμιοποίηση». Η φράση του «εν ριπή οφθαλμού αμεσότητα» μου έφερε στο νου έναν σπουδαίο άνθρωπο και διανοητή: τον Σπύρο Κυριαζόπουλο.

Τα ζητήματα αυτά τα είχε αναλύσει, αναπτύξει και «συνθέσει» σε ανύποπτο χρόνο στο βιβλίο του [Η καταγωγή του τεχνικού πνεύματος](#), βιβλίο που δεν ξέρω πόσοι και ποιοι διάβασαν εδώ στην Ελλάδα και τι κατάλαβαν. Γεγονός είναι ότι [ο Κυριαζόπουλος μιλάει για τις αρνητικές επιπτώσεις της Επιστήμης και της Τεχνολογίας](#) καλύτερα ίσως από κάθε άλλον. Γιατί μπορεί και συσχετίζει τα δύο αυτά πεδία με την φιλοσοφία και την θρησκεία[1], οπότε έχει πλήρη εποπτεία των πραγμάτων. Εκεί που ο Ramonet μιλάει για «αμεσότητα» ο Κυριαζόπουλος αναφέρει την *εμμεσότητα*, την μετατροπή δηλαδή του ανθρώπου δια της τεχνολογίας σε *έμμεσο άνθρωπο*. Και λέγοντας *έμμεσον* εννοεί αυτόν που δεν τον ενδιαφέρει «η σχέση αλλά η χρήση». Με άλλα λόγια προέχει η εφαρμογή *έτοιμων λύσεων και όχι η σχέση -προσωπική- με ανθρώπους και πράγματα*. Αυτή, όμως, ίσα ίσα η *εμμεσότητα* την οποία καταγγέλλει και διαπιστώνει ο Κυριαζόπουλος προέρχεται και από την *αμεσότητα* της πληροφόρησης, της εικόνας, της ενημέρωσης, ένα αβυσσαλέο παιχνίδι στο οποίο είναι αφιερωμένα τα τελευταία χρόνια τα Μ.Μ.Ε.

Αυτό το «κρυφό» ανάμεσα σε *εμμεσότητα* (του ανθρώπου) και αμεσότητα της Τεχνολογίας είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της «παγκοσμιοποίησης», γιατί, όπως καταλαβαίνετε, «παγκοσμιοποίηση» χωρίς υψηλή Τεχνολογία δεν υφίσταται. Ούτε, βεβαίως, υφίσταται «παγκοσμιοποίηση» χωρίς τον *καινούργιο άνθρωπο, τον γιγαντωμένο και κυρίαρχο, που όχι μόνο θέλει να κυριαρχήσει παγκοσμίως αλλά και συμπαντικά*, όχι δηλαδή μόνο στον πλανήτη αλλά και στους άλλους πλανήτες. Γιατί μέσα ή πίσω από την λέξη «παγκοσμιοποίηση» δεν μπορεί να μη διαβάσει την λέξη «πανκυριαρχία», «πανεπικοινωνία», «πανοικονομία» και τόσα άλλα που παρουσιάζονται φιλτραρισμένα από τον νεότερο μονοδιάστατο πολιτισμό που φαίνεται να μην είναι πια ο ευρωπαϊκός αλλά ο *αμερικανικός*, έστω και αν συνεργάζεται ή συμπαρασύρει και τον δυτικοευρωπαϊκό.

Όταν λέω ο αμερικανικός, δεν εννοώ μια εθνική αντίληψη αλλά εξ ορισμού μια πολυεθνική αντίληψη ζωής, μια νοοτροπία, ένα είδος συλλογικής συνείδησης διαμορφωμένο αρκετά πρόσφατα, μια και η αμερικανική ιστορία είναι υπόθεση τριών αιώνων σε σχέση με την ιστορία της Ευρώπης, ή πόσο μάλλον την ιστορία των λαών όπως οι Έλληνες, οι Ινδοί, οι Εβραίοι κ.α. Ο ποιητής Έζρα Πάουντ που ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για τα τεκταινόμενα «έχει να παρατηρήσει ιστορικά την συγκεκριμένη αποσκίρτηση της πατρίδας του από έναν πραγματικό - και όχι υποθετικό- εθνικό πολιτισμό, που τοποθετεί την παρουσία του στον αιώνα που σχηματίζεται ανάμεσα στο 1770 και στα 1861 περίπου»[2]. Από εκεί και ύστερα τα πράγματα φαίνεται να χαλάνε, να ξεφτίζουν και το ξέφτισμα και την παραμόρφωση την διαβάζουμε στα βιβλία του Henry Thoreau (1817 -1862), ενός από τους σημαντικότερους οραματιστές της Αμερικής του 19^{ου} αιώνα, που εδώ και μια εικοσαετία περίπου έγινε γνωστός ως θεωρητικός της Οικολογίας, αν και η περίπτωσή του δεν κλείνεται σε αυτά τα όρια.

Ο Thoreau έγραψε μεταξύ άλλων το βιβλίο *Civil Disobedience* (Πολιτική Ανυπακοή), που εκδόθηκε το 1849 με τίτλο *Αντίσταση στην Πολιτική Διακυβέρνηση*. Το βιβλίο κίνησε το ενδιαφέρον του Γκάντι όταν φοιτούσε στο Harvard. Το μετέφρασε και το κυκλοφόρησε ως προκήρυξη την εποχή που αγωνιζόταν για τα δικαιώματα των ασιατικής καταγωγής κατοίκων της Ν. Αφρικής. Καθώς ο Thoreau προέτρεπε τους πολίτες να αντιστέκονται σε μια τυραννική κυβέρνηση με την τακτική της άρνησης καταβολής φόρων, ο Γκάντι υιοθέτησε την πρόταση κινητοποιώντας τους Ινδούς για να αντισταθούν στην βαρβαρότητα της επικυριαρχίας των Άγγλων. Τι θα είχε άραγε να πει ένας τέτοιος άνθρωπος, ο Thoreau εννοώ, μπροστά στην «ανθρωπιστική επίθεση» της Αμερικής και της Ευρώπης που γνώρισε μόλις πρόσφατα ο κόσμος; Τι θα είχε να πει αυτός που έγραψε: «Εγώ υιοθετώ ολόψυχα τη ρήση: 'Καλλίτερη κυβέρνηση είναι αυτή που κυβερνά λιγότερο', και θα επιθυμούσα να τη δω να εφαρμόζεται στην πράξη, γρήγορα και συστηματικά»[3]. Τι θα πει ακόμη, ένας άνθρωπος που έγραψε φράσεις όπως: «Με την έξη στην ακρόαση κοινοτοπων πραγμάτων, πιστεύω ότι ο νους υφίσταται μία μόνιμη βεβήλωση με αποτέλεσμα όλες οι σκέψεις μας να είναι αποχρώσεις κοινοτοποιών» (του ίδιου, *Ζωή χωρίς αρχές*, στην έκδοση που παραπέμπει ο αστερίσκος). Αλήθεια πώς ακούγεται μια τέτοια φράση σε εποχή μαζικών κοινωνιών και μαζικής «ειδωλολατρίας», όπου **εκατομμύρια πολιτών σε ολόκληρο τον κόσμο, χάρη στις τηλεοράσεις, καταδικάζονται να βλέπουν ό,τι πιο αρνητικό και σκάρτο υπάρχει ή συμβαίνει στον κόσμο σε αλλεπάλληλες επαναλήψεις;**

Τα βιβλία του Thoreau τινάζουν στον αέρα την κοινωνική πραγματικότητα της Αμερικής πολύ προτού φτάσουμε στην εποχή της υψηλής Τεχνολογίας και των «παγκοσμιοποιήσεων». Γιατί προσανατολίζονται προς την ανάγκη εύρεσης ή ανεύρεσης της **ιερής αίσθησης της ζωής, του σεβασμού της Φύσης ως θείου δημιουργήματος, της παρουσίας του ανθρώπου ως ξεχωριστού όντος και όχι ως ενός οποιουδήποτε πλάσματος ανακατεμένου με τα υπόλοιπα**

πλάσματα του φυσικού περιβάλλοντος. Είτε το λέει ρητά είτε όχι, ο Thoreau έχει μια πολύ υψηλή αίσθηση της ζωής, γι' αυτό ζητάει συνεχώς κάθαρση του νου, αγνότητα, ειλικρίνεια, ανθρωπιά, απλότητα.

Επειδή, όμως, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι οι αναγνώστες μου συνδέουν αυτά που γράφω ως τώρα με το θέμα «παγκοσμιοποίηση», περνώ σε μια αμεσότερη διαπραγμάτευση απλώνοντας στο χαρτί μια σειρά από σημεία που δείχνουν πως τείνει να λειτουργήσει μια Επιχείρηση μετατρεπόμενη σε δίκτυο σκορπισμένο στον πλανήτη, στεφανωμένη βεβαίως με τις αρχές της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας που σφίγγουν τα πάντα σαν σιδερένιες δαγκάνες:

α) Προώθηση της αντίληψης του κυρίαρχου ανθρώπου

β) Διάλυση της εθνικότητας (ή άλλης σχετικής ιδέας)

γ) Κατάλυση του νοήματος της «προσωπικότητας» ή του χαρακτήρα μίας επιχείρησης που βέβαια συμπαρασύρει τις προσωπικότητες και τους χαρακτήρες όσων εργάζονται εκεί πέρα.

δ) Μεγιστοποίηση κερδών δια μέσου της «μετατόπισης δραστηριοτήτων σε ζώνες χαμηλού κόστους» (Ramonet).

ε) Ακατάπαυστη αύξηση παραγωγικότητας.

στ) Πλήρης **ανισότητα προσφορών** ανάμεσα στον πλούσιο Βορρά και τον φτωχό Νότο. Από την μία, στυγνή εκμετάλλευση του Νότου γιατί υπάρχουν φτηνά εργατικά χέρια. Από την άλλη, διοχέτευση των προϊόντων στον πλούσιο Βορρά σε όσο γίνεται υψηλότερες τιμές.

ζ) Καθιέρωση σταθερού υπερεθνικού χαρακτήρα από πλευράς επιχειρήσεων και κινήσεις απόλυτης σχεδόν ελευθερίας, αφού δεν υπάρχουν θεσμοί που να ελέγχουν αποτελεσματικά μια τέτοια δραστηριότητα.

η) Η κολοσσιαία άνοδος των Χρηματιστηρίων επιτρέπει ακαριαία μετακίνηση κεφαλαίων, πράγμα που συνεπάγεται απίστευτη κερδοσκοπία.

θ) Μετατροπή της Οικονομίας σε αυτονομημένο σύστημα εν είδει αυτοσκοπού, σαν δηλαδή να πρέπει το σύνολο της ζωής να υποτάσσεται σ' αυτήν.

ι) Σταδιακή μετατροπή των καταναλωτών σε αγέλη με ομοιόμορφες προτιμήσεις και συνήθειες.

ια) Αύξηση της διαφθοράς, του λαθρεμπορίου και κάθε είδους παρανομίας.

ιβ) Η αύξηση της ταχύτητας στις τηλεπικοινωνίες πολλαπλασιάζει γεωμετρικά την ροή εμπορευμάτων και χρήματος.

ιγ) **Άκρατος καταναλωτισμός** και εξοικείωση με προϊόντα που ως εκείνη την ώρα ήταν άγνωστα σε περιοχές ή χώρες όπου αυτά πρωτοπαρουσιάζονται μέσω της «παγκοσμιοποιημένης» επιχείρησης και **επιβάλλονται ως πραγματικές ανάγκες**.

ιδ) Ενσωμάτωση των πολιτιστικών αγαθών, της καλλιτεχνικής και γενικότερα πνευματικής δημιουργίας στο εμπορευματικό πλαίσιο και επέκτασή του, δια μέσου των μεθόδων της «παγκοσμιοποίησης», όπου υπάρχει κατάλληλη ή ανοιχτή αγορά.

ιε) Η **σαρωτική πληροφόρηση** που είναι κάτι σαν συνοδός ή καθοδηγητής της «παγκοσμιοποίησης», διογκώνει σε άπειρο βαθμό το πεδίο των πληροφοριών χωρίς να προσφέρει επί της ουσίας τίποτε. Πρόκειται συνακόλουθα για τρομερή διάχυση γ ν ω σ τ ι κ ή ς τ ά ξ η ς που **δεν υπάρχει χρόνος να την επεξεργαστούμε και να την αφομοιώσουμε με κανονικούς ρυθμούς**.

ιστ) «Η ανταγωνιστικότητα από «μέσο ύπαρξης» γίνεται σύστημα συμπεριφοράς»(R. Petrella). Είναι σαν οι επιχειρήσεις να βρίσκονται μεταξύ τους σε πόλεμο. Αυτό σημαίνει πως το ίδιο ισχύει και για τις βιομηχανίες και για όλα σχεδόν τα πεδία ανθρώπινης δραστηριότητας. **Το πνεύμα αυτό θα πρέπει να περάσει και στα σχολεία για να προετοιμάσει τις νεότερες γενιές για την μελλοντική κοινωνική πραγματικότητα. Μπορεί να υπάρξει «παγκοσμιοποίηση» χωρίς ανταγωνιστικό - πολεμικό πνεύμα;** Και πώς ανταγωνίζεται κανείς τις γιγάντιες «συγχωνευμένες» εταιρείες;

Σημειώσεις

[1] Βλ. στο βιβλίο μου *Η Κρίση του πολιτισμού* την ενότητα(5^η) «Περί Επιστήμης», Α΄ μέρος, και ειδικότερα τις σ σ. 158-171, όπου γίνονται συγκεκριμένες αναφορές στο έργο του.

[2] Ζήσιμου Λορεντζάτου, Από την Πίζα στην Αθήνα -η περίπτωση Πάουντ, Δόμος 1987, σ.53.

[3] Henry David Thoreau, Πολιτική Ανυπακοή, εκδ. «Δ. Βιβλιοθήκη» μ .Σύλβια, σ.87.

* *Πρωτοδημοσιεύτηκε υπό άλλη μορφή στο περιοδικό Θεός και θρησκεία σε δύο συνέχειες (τ. 9 και τ.10, το 2000). Συμπεριελήφθη στο βιβλίο του Σ. Γουνελά, Οψεις του παγκόσμιου και του ελληνικού γίγνεσθαι, Αρμός, σειρά 'Γέφυρες', 2000. Το Β΄*

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ

Ψηλαφώντας την των πραγμάτων αλήθεια...

<https://alopsis.gr>

μέρος του εδώ παραλείπεται.

(Πηγή: [Αντίφωνο](#))